

המאבק על הפרט: ילדים\ות ונוער בסיכוי

23.01.18.

ז' בשבט תשע"ח

המכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין
התכנית לתואר שני בהוראה ולמידה
ראש התכנית - פרופ' ירון שור

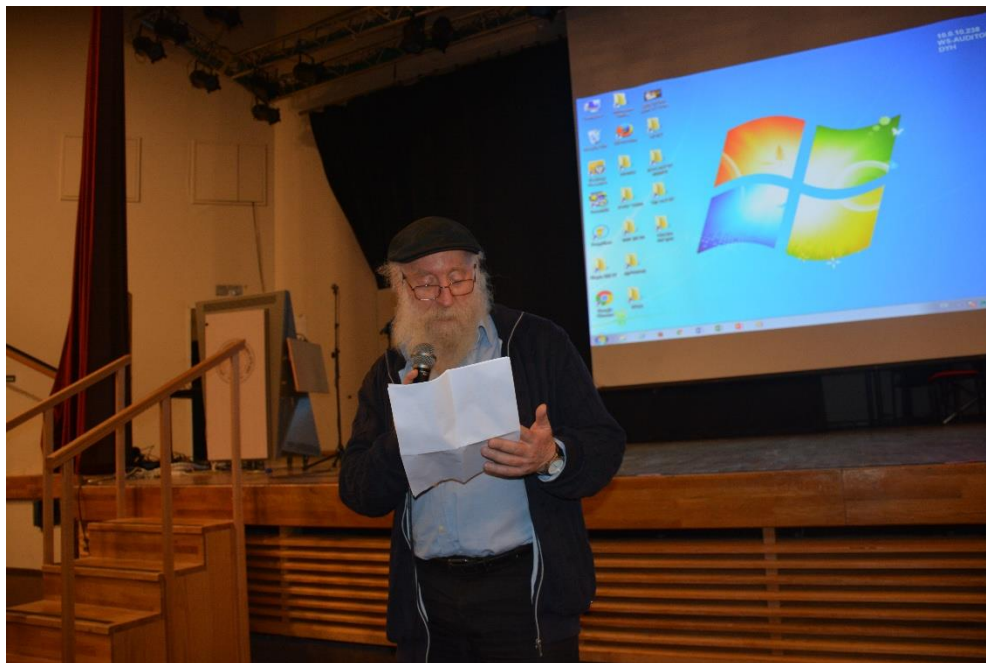
יום עיון
יום שלישי 23.01.18, ז' בשבט תשע"ח, בהובלת שנה ב', תואר שני

המאבק על הפרט: ילדים\ות ונוער בסיכוי

9:00-8:30	התכנסות באודיטוריום (בניין א')
9:30-9:00	דברי פתיחה: פרופ' ירון שור - ראש התכנית לתואר שני בהוראה ולמידה ד"ר לילי זמיר - ראש המרכז ללימודי נשים ומגדר, יועצת הנשיאה להוגנות מגדרית והנציבה לטיפול בתלונות הטרדה מינית ומניעתה
10:30-9:30	אבשלום צדוק - מסיכון לסיכוי: המורה כמבוגר אחראי לגדילה ולהתפתחות
10:45-10:30	הפסקה
11:45-10:45	נעמה עזרא - לגדול ולהתבגר במאה העשרים ואחת: תמורות ושינויי בתהליך ההתבגרות של בני ובנות נוער בעולמינו כיום
12:15-11:45	הפסקה
13:15-12:15	יואב וגלית קריים - התשמע קולי
14:45-13:15	רננה דנון - מאפיינים ועקרונות התערבות עם חסרי וחסרות בית
15:00-14:45	הפסקה
16:00-15:00	עינת רווח - מלחמתה של לביאה
16:30-16:00	דברי סיכום: בהנחיית צוות תכנון והיגוי

דברי פתיחה:

פרופ' ירון שור – ראש התכנית לתואר שני בהוראה ולמידה

"חינוך הוא מאבק. המיוחד בחינוך שהוא מאבק למען האחר. כמו שאמרו תלמידיו של המחנך הברזילאי הדגול, פאולו פריירה: "אין דבר כזה כמו תהליך חינוכי ניטרלי. חינוך או שהוא מתפקד כמכשיר להקלת האינטגרציה של הדורות אל הלוגיקה של המערכת הקיימת ומקדם תפיסה שמשלימה עם הקיים או שהיא הופכת להיות "פעולה של חופש", שנותנת כלים לגברים ולנשים להתייחס באופן ביקורתי למציאות ולגלות כיצד להשתתף בשינוי של עולמם". המאבק של החינוך הוא לאפשר ללומדים השונים להאמין שהם יכולים להגיע למחוזות רחוקים ומשמעותיים בחייהם.

הרעיון להקדיש את יום העיון של התכנית לתואר שני בהוראה ולמידה לנוער בסיכון, עם דגש על הסיכוי שניתן לתת לו, נבע מרעיונות של הסטודנטים. התפישה הבסיסית המיוצגת ביום העיון ובכותרתו היא שכל ילד זקוק למבוגר שיאבק עבורו בין אם הוא מוגדר בקטיגוריה של נוער בסיכון ובין אם לאו. כשחשבו המארגנים כיצד לתרגם את הנושא לידי ייצוג חזותי, העלתה טולי טל את הרעיון, שכול אחד מהסטודנטים של התכנית יצייר על פיסת בד את תפיסתו לגבי נוער בסיכון או נוער בסיכוי. הציורים היפים שלכם היו הבסיס לכרזה שעוצבה על ידי מיכל.

מאז שציורו, התבוננתי פעמים רבות בציורים בעלי העוצמה. יש שהביעו בציור שלהם צעקה, אחרים עסקו בשיקוף מצבו של הנוער בסיכון, בציורים רבים הייתה התייחסות לתקווה והיו

כאלה שהתייחסו לתהליכי חינוך למיניהם. אבל הציור שמשך את תשומת לבי יותר מכולם היה זה שצייר הרבה מאוד פנים. כי באמת מה שחשוב בהתייחסות אל האחר, גם אם מישהו שם לו תווית של נוער בסיכון, הוא לראות אותו. להסתכל בעיניים שלו, ולתת לו את האפשרות לשנות את עולמו.

לראות את הפנים של האחר הוא אחד הדברים המרכזיים שאומר הפילוסוף היהודי עמנואל לוינס. לטענתו, הבעיה המרכזית של החברה המערבית הוא "פילוסופיית הזהה", כלומר ההסתכלות על בני האדם מנקודת מבט חיצונית, שמנסה לעשות אותם מתאימים לציפיות החברתיות. האתגר הוא לאפשר לבני האדם לראות את האחר כפי שהוא. לראות את פניו המיוחדות, ולהינתק מנקודת המבט של השיפוט שלו על פי מידת העמידה שלו בציפיות שלנו. לוינס טוען, שיש משהו בפנים האנושיות שאיננו ניתן למסגור תחת קטגוריות כלליות, משהו שחורג מהיכולת להבין אותו, משהו שהוא בלתי נתפס. הוא קובע, שיחס אתי כלפי האחר הוא קודם כל יחס שאיננו הופך אותו נתון לי ולידיעתי. אנחנו לא יודעים לנבא להיכן יגיע הלומד הזה או האחר בלימודיו או בחייו.

מהו הכלי, שאנחנו כמחנכים יכולים להשתמש בו בכדי לתת תקווה אמיתית לילדים ולנוער שאיתם אנחנו עובדים? פאולו פריירה התייחס לכך ואמר: "המשמעות של החינוך היא בכך שגברים ונשים לומדים שבאמצעות למידה הם יכולים ליצור את עצמם שוב ושוב, כי נשים וגברים יכולים לקחת את האחריות על האפשרות שלהם לדעת – לדעת מה שהם יודעים ולדעת מה שהם אינם יודעים" אם אנסה לפרש את דברי פריירה, הרי שבאמצעות מה שיודעים ניתן לטפח את תחושת המסוגלות, את היכולת להתמודד עם הקושי שבהגעה לידי הבנה, ועם התחושה שאכן הצליחו להתמודד ולהגיע לידי הדרך המיוחדת שלהם להבין את הנלמד. אם יוכלו להבין דבר מורכב זה, יש לקוות שיצליחו גם לדעת כיצד ללמוד את הדבר הבא, ולהגיע למקומות חדשים בהם עוד לא היו. השינוי בהבנה יכול לאפשר פתיחת דלתות חדשות של השכלה ויצירת מציאות חדשה בתחושות של הלומדים לגבי האפשרות לצאת למסעות חדשים שמאפשרים לרכוש ידע והשכלה. אבל הידיעה מה שהלומדים אינם יודעים אינה פחות חשובה. היא פותחת את האפשרות להתפלא, להיות סקרן לחפש את מה שלא יודעים במקומות חדשים ולא מוכרים.

היעד שלנו כאנשי חינוך, כמורים הוא לאפשר לכול אחד מהלומדים אצלנו להאמין בעצמו ולתת לו כלים בכדי שיוכל לפעול "פעולה של חופש" למען עצמו ולמען האפשרות ליצור חברה טובה יותר. אין מישהו בציבור המורים שמשוחרר מהצורך להרגיש, שהוא מתמודד עם נוער שיש לתת לו סיכוי.

המכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין (ע.ר.)
David Yellin Academic College of Education (R.A.)

אני מודה לצוות המארגן של יום העיון: שיר, אושרי, אדר, טולי טל ומיכל. וכן ללילי שסייעה בליווי ההכנה ולגאולה שהייתה מעורבת מאוד בארגון. הצוות יחד עם המלווים נפגש במהלך הסמסטר מדי שבוע בכדי לתכנן ולחשוב יחד, ומעבר לכך השקיע רבות. אני מודה גם לכול הסטודנטים שתרמו ותורמים בפעולותיהם לקידום יום העיון.

מאחל לכולנו יום עיון מלמד ומגדל, שייתן לנו חומר למחשבה וישפיע על פעולותינו החינוכיות".

דברי פתיחה: ד"ר לילי זמיר

ראש המרכז ללימודי נשים ומגדר, יועצת הנשיאה להוגנות מגדרית והנציבה לטיפול בתלונות
הטרדה מינית ומניעתה

אבשלום צדוק - מסיכון לסיכוי: המורה כמבוגר אחראי לגדילה ולהתפתחות
אבשלום צדוק הוא עובד סוציאלי, מנהל הוסטלים לנוער בסיכון ומדריך צוותים חינוכיים.

בשונה מהמעטפת הטיפולית שיש בהוסטלים ובמרכזים כאלה ואחרים, במערכת החינוך קיימת מציאות של חוסר הכלה של צוותים חינוכיים שצריכים לטפל באתגרים.

מדוע בחינוך יש לפעמים הצפה רגשית? אצל ילדים קיים קשר קודם ללמידה. כשילד בטוח באהבה של הסביבה כלפיו, הוא חש בטחון בקשרים עם אנשים מעולמו ודבר זה מסייע לו בלמידה ומשפיע על תקשורת עם הסובבים אותו.

התנהגות הילד נועדה הרבה פעמים למשוך תגובה. עלינו ללמד לתקשר בצורה אותנטית ולשקף בשיח שלנו את הרגש שלנו, כך הילד לומד להכיר אותנו. התייחסות לילד פירושה להתעניין בו, גם אם הוא לא משיב או עונה שלא כמצופה. לא לוותר על המקום ההורי המחקך, גם במצבים של אי שיתוף פעולה וקושי.

על נוער בסיכון - היכולת להכיל ולהחזיק את זה, גם כאשר אין פידבק, זו המתנה הכי גדולה שאפשר לתת להם. אם נוכל להבין שהתנהגות כלשהי מהווה הגנה, מנגנון כלשהו, נוכל להמשיך במאמצינו עד לפריצת דרך ותחילת תהליך משמעותי. התייחסות שלנו אל הנוער

משמעותה: רואים אותי, אני קיים. המחויבות שלי תגייס את המחויבות של הילד. אני לא יכול לצפות שהילד יהיה מחויב אם אני לא. ילדים לומדים בעיקר מתוך דוגמא אישית. ילד מאתגר שמעורר בנו אהבה הוא בדרך כלל ילד שחווה אהבה ואחריה משבר. הוא מקווה שיום אחד יחווה שוב אהבה. ילדים אלו מעוררים תקווה. ילד מאתגר מאד שמעורר בנו אמוציות קשות - ילד שמציאות חייו הייתה קשה למן ההתחלה (דג לא יודע שהוא רטוב כי מעולם לא חווה מציאות יבשה).

התנהגות שלילית וחוסר שקט אצל ילד, מצביעה על שפה, על דרך תקשורת של הילד. ייתכן שהוא רוצה לומר לנו משהו, לבדוק אותנו. אם לא נהיה ערים לכך ונוותר עליו, לא נוכל לעזור לו.

איך נבין את המשמעות התקשורתית של התנהגות? התבוננות עצמית – כאשר מתעורר בנו רגש כלפי ילד, ייתכן שזה הרגש של הילד. (ילד דחוי מעורר בי דחייה, ילד שעובר אלימות מעורר רצון להכות וכו'). לפעמים, לפני שרוצים לשים גבולות, צריך להקשיב לתוכן, להקדיש זמן לדיאלוג.

שפה מינית בוטה - יכולה להעיד על הצפה של תכנים מיניים שהילד חווה או עובר. חשוב מאד לבדוק מה עבר על הילד.

שקרים שהילד מספר – בדרך כלל מדובר בסוג של התגוננות. כאשר ילדה שמגיעה ממשפחה עניה מספרת שיש לה דברים רבים, כנראה שהיא נבוכה מהעוני שלה.

בית שמדברים בו בשפה רגשית – ילד שמגיע מבית שבו מדברים בשפה רגשית, ידבר את הרגשות ויהיה רגיש יותר סביבית.

הקשבה לתכנים שהילד מביא – ההקשבה עוזרת להבין מה קורה עם הילד, מהיכן הוא מגיע.

נתינה לנוער בסיכון, לעיתים יכולה להביא את המלווים המבוגרים לייאוש ולתסכול, אבל חשוב לדעת שהנתינה לא הולכת לאיבוד. הפירות של אותה הנתינה, יכולה לתת פירות גם אחרי שנים רבות, היא יכולה לפעפעל בנשמתם מאוחר יותר.

סטודנטים מגיבים ושואלים.

נעמה עזרא:

לגדול ולהתבגר במאה העשרים ואחת: תמורות ושינוי בתהליך ההתבגרות של בנות ובני נוער בעולמינו כיום

נעמה עזרא היא מנהלת מרכז בעמותת עלם – עמותה לנוער במצבי סיכון, רכזת הכשרות בעמותה.

בני נוער רבים חיים במצבים שמסכנים אותם במשפחתם ובסביבתם וכתוצאה ממצבים אלה, נפגעה יכולתם לממש את זכויותיהם על פי האמנה הבינלאומית לזכויות הילד. מדובר בקשר

פיזי, השתייכות למשפחה, רכישה של מיומנויות, רוחה ובריאות רגשית, השתייכות חברתית ובהגנה מפני אחרים ומפני התנהגות שלהם עצמם.

מה הם מצבים מגבירי סיכון:

- קושי כלכלי
- מצבי משבר במשפחה
- הגירה
- השתייכות לקבוצת מיעוט
- חיים בסביבה עניה או מסכנת
- מעבר בין מסגרות

מעגל הסיכון:

1. גיל, מגדר ותקופה – מאפייני גיל, ירידה בתחילת גיל ההתבגרות, משמעות המגדר, התפתחות טכנולוגית, חשיפה מוגברת לסיכונים והיעדר מבוגר משמעותי.
2. מציאות חברתית – השתייכות או חוסר השתייכות לקבוצה.
3. רשתות חברתיות – כל התקשורת נעשית שם. שימוש בחומרים, אלימות, פגיעה עצמית ומיניות.

מה צריך נוער בסיכון:

- הכרה במציאות החברתית שלהם
- הסתכלות הוליסטית על מכלול חייהם
- חוויה של נראות
- רלבנטיות
- עבודה בשותפות

יואב וגלית קריים – התשמע קולי

גלית היא רכזת הכשרה לנערות עם מוגבלויות ומכשירה לתפקיד סייעות בגני ילדים, רכזת למעורבות חברתית במכללה, עובדת בעמותת אלי"ן בבית נעם בפרויקט "נט חבר" – תרבות פנאי ברשת חברתית לאנשים עם מוגבלות שכלית.

יואב הוא יו"ר המועצה לשיקום במרכז הבריאות, מלמד בקרייה האקדמית אונו קורסים שונים, מנהל שותף בעמותת בית איזי שפירא. מלמד את קורס משולב לסטודנטים עם וללא מוגבלות ביזמות.

החלטנו לקרוא להרצאה "התשמע קולי" כדי להעלות דברים שקשורים לאנשי המקצוע מול החניכים. זו האחריות שלנו להשמיע את הקול שלהם.

גלית: למדתי בכיתה משלבת וגדלתי במשפחת אומנה. לקראת כיתה א' התחילו להכין אותי לקראת הכיתה. כשמתכוננים, מארגנים קלמר, ציוד, תיק ועוד, אבל אותי החליטו לקחת ל"מילבת" (מקום בתל השומר שמפתח כלים לסיוע). מצאו לי מחזיק לכריך וכפית מיוחדת וציידו אותי באביזרים רבים. לאחר מכן ביטוח לאומי עזר לי במחשב וזה היה התיק שלי לכיתה א'. אמרתי להורים: "עכשיו קנו לי קלמר, צבעים ומחברות כמו שיש לכולם". ההורים אמרו: "הדברים שיש לך הם הדברים החשובים". אמרתי: "למה לשאר הילדים יש קלמר ועפרונות ולי אין?" אני מצפה שיהיו מי שיתווכו לילדים את השלבים הראשונים, לי לא היה איש מקצוע שיעשה את התיווך.

לבסוף היה לי קלמר, ומכל שאר הדברים, הסכמתי לקחת רק את מחזיק הסנדביץ'. למדתי לכתוב והדבקתי מהר את הפער ביני לבין שאר הילדים. חשוב לתת לילדים את המקום להחליט איך להתקדם. אני לא הסכמתי להשתמש בתמיכות, הייתי עקשנית והעקשנות שלי תווכה לסובבים אותי את הדרך בה אלך.

יואב: למדתי בגן מיוחד לנכים. התלבטו אם אוכל לעלות לכיתה א'. את המסוגלות שלי בדק נויירולוג שלא הכיר אותי קודם. בניירת שהוא קיבל, היה כתוב כל מה שאני לא יכול לעשות. הנוירולוג קרא שאני חולה CP הוא דיבר אלי לאט וברור כדי שאבין את דבריו. ברור שהבנתי ולא עניתי לו. הוא אמר לאבי, "הילד שלך לא משתף פעולה". ואז דיברתי ואמרתי, "אני רק נכה ולא מטומטם". כך התחילה הפגישה.

הוא נתן לי משימה, למיין קוביות. הקוביות הן לפי צבעים וצורות. אני דיסלקט. לכן מיינתי את הקוביות על פי הצבעים. הנוירולוג לא דיבר איתי, אך קבע שאני לא מתאים לכיתה א' כי אני לא ממלא אחר ההוראות. בעקבות המפגש, המסקנה הייתה – הילד לא מתאים לכיתה א'.

ההורים לא וותרו וניהלו מלחמה כדי שאלמד בכיתה א'. אם הנוירולוג היה מדבר איתי, הייתי אולי במקום אחר. לפני כמה זמן הרציתי במשרד הבריאות, אותו הנוירולוג היה באותה ההרצאה. הוא נעמד וביקש ממני סליחה.

בכיתה ו' החל דיון מי מהילדים מתאים לשילוב. נכנסה המאבחנת ואמרה לילדים, "גם מי שלא יכול להשתלב, ניתן לו לטעום את הטעם". שאלתי, "למה אני לא מתאים להשתלב?" המאבחנת ענתה שאני לא קורא, לא מחשב ולא משחק עם החברים בהפסקה. היא המשיכה ואמרה, "אני לא אקח אחריות על הכישלון שלך".

אמרתי לה מה דעתי... ושלחו אותי לחדר המנהלת, גערו בי. והמנהלת שאלה "למה עשית את זה? תתנצל למרות שאתה צודק". ידעתי שאם אענש בחומרה, ההורים שלי ישאלו מה קרה, וכאשר אומר להם מה קרה, יבינו אותי ויתמכו בי.

לנוירולוג וליועצת היה כוח בידי, אבל הם לא השתמשו בו כדי לעזור לי ולקדם אותי.

גלית: כשמזמינים אותנו לדבר, זה כאילו שמזמינים את אלה ששברו את תקרת הזכוכית. לא צריך להיות גיבורי על, צריך לממש את הפוטנציאל האישי. השאלה היא איך אתם, אנשי המקצוע עוזרים ונותנים מקום. זה הדבר המרכזי שאנחנו רוצים שתקחו מהשיחה הזו.

אספר קצת על הלימודים שלי בדוד ילין: למדתי בתכנית חלוצית שמאפשרת לאנשים עם מוגבלות להתפתח מקצועית וגם לייצר להם קורות חיים – ניסיון ותעודה. זה מנוף גדול מאד.

כיום אני עובדת במכללה, בכל פעם עם מחזור של עשר סטודנטיות וחלק מתפקידי הוא ללוות אותן בגנים.

הדיכוי מושרש עמוק בקבוצות המוחלשות. אני אומרת לסטודנטיות, "כאן תקבלו את המקסימום, לא מוותרים לכן ואין הקלות". המסר הזה מחולל שינוי בהתייחסות שלהן כלפי עצמן. הן מבינות מהו ההבדל בין הקלות להתאמות.

סיפור על סטודנטית: ליוויתי סטודנטית שהייתה בטוחה שהיא תקבל הקלות. אחד הדברים הראשונים שעושים בגן הוא התכנסות עם הגננת, כדי לראות מה הסטודנטית צריכה, אלו התאמות היא צריכה. כששוחחנו על הדברים הפיזיים, אמרה הסטודנטית שדברים רבים היא לא יכולה לעשות. עשינו תהליך מורכב כדי שהיא תדע מה היא באמת יכולה ומה לא, כדי שתלמד מתי היא פשוט מפחדת לעשות דבר מה. זו הייתה הפעם הראשונה שהיא קבלה אחריות, סמכו עליה. אני חווה את זה פעמים רבות עם הסטודנטיות שלי.

ההתאמה מתפתחת ומתגבשת עם המפגש שלנו עם האדם, מישהו שעדיין לא ידוע אילו התאמות הוא צריך. יחד אתו נמצא את ההתאמות, הוא יוביל אותי ואני אשאל ואתו. הבחירה הסופית של ההתאמות ושל מסלול החיים היא בשלב מוקדם של הילד עצמו ובמקרה זה של הסטודנטיות.

יואב: איחרתי היום להרצאה כי הייתי בבית ספר כדי לעזור לילד בכיתה ח' שאין לו אפילו חבר אחד בכיתה. יש לו CP קל מאד והוא ילד מאד חכם. הוא נכשל ביצירת קשר חברתי עם ילדות וילדי הכיתה. שוחחתי עם הכיתה – מה זה לקבל את השונה, על זכויות אדם ועוד. לאחר מכן ישבתי לשיחה אישית עם הילד והמורה. בקרוב יש טיול שנתי והילד אמר שאינו רוצה ללכת את כל המסלול. הילד למורה: "קשה לי ללכת אני מתעייף". המורה: "על מה אתה מדבר? אתה הולך טוב ממני בטיול!" הילד טכנית יכול אולי לעשות את המסלול, אבל זה גובה ממנו מחיר. האם הוא צריך לחשוש, או שמא אפשר לעזור לו ולפנות עבורו את האנרגיות לכיוונים חברתיים? המורה לכאורה מעודדת אותו, אך בפועל מבטלת את התחושות שלו. צריך לזכור שכל אדם הוא המומחה הגדול ביותר לחייו. במפגש יושבים שני מומחים – מבוגר וילד. חשוב לתת לילדים להתבטא ולשמע אותם. למורה היו כוונות נפלאות, אבל היא בטעות ביטלה את התחושות של הילד ובכך תרמה למנגנון הדיכוי.

שאלות:

דיברתם על הקשיים שלכם וסיפרתם עד כמה המשפחות שלכם תמכו. כאשר חינוך אני רואה משפחות שלא תמיד תומכות. אולי אם הילד יהיה במסגרת מיוחדת, הוא יקבל את מה שהוא צריך?

יואב: ההורים הם חלק מהחברה, הם גדלו עם אותן דעות קדומות. ההורים הם גם הלקוחות שלכם. חשוב לשמוע את הקול של הילד, אבל גם את הקול של ההורים. לאנשי חינוך יש ביקורת על הורים, חשוב למצוא איתם את העמק השווה. צריך לצאת מנקודת הנחה שלא יודעים, לכל מסע עם הורים וילד צריך להקשיב, צריך לדעת לעבוד עם כל המעגל הזה ולתת ביטוי לכל הקולות.

התהליך לוקח הרבה זמן, אבל בהסתכלות כוללת הוא חוסך זמן רב. אם נשקיע, להורים ולילד תהיה את המיומנויות הנכונות.

גלית: אני ממליצה תמיד למצוא עבור הילד גם קבוצת שווים וקהילה תומכת. לשמור על כל הקולות ביחד ולאזן.

יואב: אני חושב שקבוצת שווים זה דבר חשוב. נכות היא חלק מזהות.

מה הבעייה עם המונח "שילוב"?

המונח אומר – אנחנו ניתן לך להיות חלק מאיתנו. אבל מראש נולדנו לתוך חברה ואנחנו חלק ממנה. מוציאים אותנו מאותה החברה ואומרים – עכשיו אנחנו נשלב אתכם. בבקשה אפשר לנו להשתתף, אפשרו לנו לבחור ולהחליט על חיינו, גם כשאנחנו ילדים וגם כשאנחנו בוגרים.

אנשים עם צרכים מיוחדים: יש אנשים שהמונחים נותנים להם תחושה טובה. צמד המילים
"צרכים מיוחדים" הוא בעייתי. במה שונים הצרכים שלנו משלכם?

נגישות היא לא צורך אלא אמצעי.

כולם נותנים משקל וחשיבות למילים. מילים בוראות מציאות, מילים משפיעות ויש להן כח.
בואו ונעשה מהלך לשנות את הביטוי לאנשים עם קשיים.

**רננה דנון - גלגל ושלטר: מאפיינים ועקרונות התערבות עם חסרי וחסרות
בית, עמותת עלם**

רננה דנון עובדת בעמותת עלם עם נערות קצה.

ההרצאה מתחילה בהקרנת סרטון על נעמי ושיפי שגרו חמש שנים ברחוב ולבסוף קיבלו החלטה לצאת מהרחוב ולהינשא. עמותת עלם מסייעת להם בכל התהליך. מה שהורג אנשים בסוף, זו הבדידות. לא מדובר בצרכים הפיזיים שלא מקבלים מימוש, אלא במשהו הרבה יותר עמוק.

קל מאד להפעיל שיפוט כלפי נוער כזה שמסתבך, זה נראה לנו כהרפתקה חולפת, כתוצאה של גיל מורכב, אבל הרבה פעמים מדובר במציאות קשה שהובילה אותם למקומות החשוכים האלה.

רננה עובדת עם נערות קצה, נערות שלא מקבלות מענה בשירותים אחרים (העדר שירותים מתאימים או קושי לצרוך שירותים קיימים). נעשית עבודת איתור שוטפת, כי מדובר באוכלוסייה שקשה לאתר וליצור עימה קשר.

הפרויקטים נרחבים וקיימים בכל הארץ. הם כוללים גם עבודה מול נוער בזנות. העבודה היא עבודת שטח, ודרכה נחשפים למה שהנערות חוות, רואים מול מה הן מתמודדות. האוכלוסייה שעובדים איתה היא מאד שקופה – לא תמיד נראים כלפי חוץ כחסרי בית, הסביבה לא יכולה להעלות בדעתה שבלילות, הנערים האלה ישנים בבניינים נטושים על מזרנים. אין סימנים חזותיים. יש מעין ציפייה ציבורית שחסרי הבית ייראו בהתאם, מוזנחים ומלוכלכים וכשנתקלים בנערים כאלה שעל פניו לא נראים כך, זה מעורר דיסוננס ושיפוט. קיימת ציפייה שהם יתאימו לסטריאוטיפ.

הריכוז של נוער בסיכון נמצא בעיקר בערים הגדולות, קל להיטמע שם, להסתדר, לפגוש עוד אנשים כמותם.

מאפיינים של צעירים חסרי בית:

1. זמן ומקום - תלויים בזמנים מסוימים של פתיחת מרכזי סיוע, שעות חיים אחרות, קימה מאוחרת בזולה. מקום: שיקולים של איפה אני יכול להתקלח, לעשות פיפי, באלו מקומות ציבוריים יש שירותים כאלה בחינם ולינה בחוץ.
2. מרחב אישי וציבורי - שינה במקומות ציבוריים. לכן יש מעין קונספט של מרחב אישי ללא הפרדה. למשל דיבור קרוב לפנים של אדם אחר. האדם הזה לא עשה הפרדות במרחב שלו ולכן הוא לא משתמש בהן.
3. הדרה חברתית - התחושה שאני שקופה, היעדר מערכות תמיכה, נתונים לתיג כל הזמן. זה בא לידי ביטוי בקבלה לעבודות. ניכור ובדידות.
4. ריבוי בעיות.
5. חסרות בית סימבולית.
6. קושי לתת אמון וליצור קשרים.
7. קושי במיצוי זכויות - מאחר ולא מוכרות על ידי גורמים ממשלתיים.
8. הבדלים מגדריים - קודים חברתיים מסוימים למינים השונים. נערה שהתנאי שלה לשהות בזולה זה לשכב עם המנהיג שלה או עם הנערים האחרים שם.

גורמים ליציאה לרחוב:

התעללות מתמשכת וקשה, פיזית או רגשית או גם וגם, דחייה או הזנחה קיומית. מדובר בהזנחה מאד עמוקה מבני משפחה או קרובים אחרים בסביבתם. תחושה שאף אחד לא רוצה אותי, שאני פונקציונלית - משמשת למילוי צורך אבל חסרת ערך באמת.

משברי הגירה, יציאה בשאלה - אין דרך חזרה, אם מעדת – זה נגמר.

כוח - יציאה לרחוב מתחילה מאקט של כוח, של אמירה של הנערה: "אני לא אסבול את הפגיעה הזאת יותר". יש אסטרטגיות השרדות שונות - עבריינות, התמכרות או זנות. הדרכים האלו הן לגיטימיות מבחינתם כדי לשרוד ולחיות.

הגישה העיקרית היא של מיזעור נזקים. לצמצם השלכות. למשל, מזרקים נקיים לנרקומנים, נתינת קונדומים לנערה שהולכת ללקוח. זה לא עולם של שחור ולבן, ההצלחות הקטנות מאד נחשבות.

מבחינת האוכלוסייה: להכיר בתופעה. להסכים לראות אותה ואת מימדיה. החברה שלנו מאפשרת את הדברים האלה (חשפנים במסיבות למשל). מזמינה להתנדב במרכזים אלה.

עינת רוזה - סיפורה של לביאה

סיפורה האישי של עינת רוזה.

עינת יצאה מהבית בגיל שמונה חודשים. עד גיל חמש היא חכתה לאימוץ מסודר ועברה בכמה בתי יתומים. "חשתי תחושות בדידות ועצב גדול. בערך בגיל חמש הגיע זוג שרצה לאמץ אותי. הייתי ילדה חמודה מאד ומלאת חן. הזוג לקח אותי לביתו במטרה שאגדל איתם כמשפחה לכל דבר. בגיל שבע ספרו לי שאני מאומצת ומשם מתחילה התדרדרות. בריחה מן הבית, בכי, תסכול, שאלות ותחושה שאין עם מי לדבר. בגיל תשע יצאתי מן הבית עקב אי הסתדרות עם האב המאמץ. ההורים המאמצים החליטו להוציא אותי מהבית, בהחלטה חד צדדית. האם לא רצתה. הגעתי לפנימייה ושם נאנסתי. בתור ילדה בת תשע הרגשתי צורך בשתיקה. בייתי ילדה מופנמת וסגורה, לא משתפת אף אחד. הרגשתי עצבות מאד גדולה.

עברתי מפנימייה לפנימייה, חוויתי נגיעות ואונס ממדריך. האונס הזה פירק לי את הנשמה. משהו השתנה בי בפנים, התכנסתי פנימה. לא היו לי חיי חברה ורצון להיות במגע עם אנשים.

בגיל 14 עברתי לצופיה ואז למסילה. משם מתחילה ההישרדות העיקרית. הרגשתי ריקה, הייתה לי נפש פצועה. משם גם התחילה הדרך לזנות. בתור ילדה קטנה, היה לי צורך לממן ולדאוג לעצמי. הכאב של סיפור האונס מתבטא בזנות. צרכתי הרבה אלוהול בכדי לטשטש הכל, נכנסתי מרכב לרכב, העיקר לעשות כסף. שעות העבודה שלי היו משש בערב ועד לארבע-חמש לפנות בוקר. הייתי חשופה לאלימות, להשפלות ולקללות. מדי פעם איבדתי את הכסף מרוב שהייתי שתויה. אין הגנה ברחוב, את לא יודעת מה זה חום ואהבה ובטח שלא לקבל אותה.

ככה מגיל 14 ועד גיל 27. מעגל כזה של חיים ואין רצון לצאת ממנו. הרגשתי שזה רע ושמשהו לא בסדר, אבל לא הייתה לי הבנה אמיתית.

איבדתי את אחי וזה שיקע אותי יותר בעולם הזה, בשפל הזה. לאורך כל השנים התפללתי לאלוקים, לצאת מן התהום, שאלתי מה צריך לעשות? באחד הימים, גיליתי שאני בהיריון. זה סימן עבורי שיש דרך לצאת מהחיים האלה. ההיריון היה מדוייק, למרות ההלם. הוא הוציא אותי בצורה מאד גדולה מהעולם הזה של הזנות. עשיתי צעדים להחליף מספר טלפון ולהפסיק את צריכת אלוהול ושומרתי על עצמי כמה שאפשר.

החודשים עוברים וילדתי את ביתי הראשונה. זה היה מלווה בהתרגשות ואור גדול. הרגשתי שאני לא אהיה יותר לבד בחיים. זה נתן לי הרבה כח לצאת מהעולם הזה.

התחלתי לעבוד כמט"בית, טיפול בקשישים תוך שאני מתייחסת אליהם כאל סבא וסבתא שמעולם לא היו לי, עבדתי גם במשק בית ולמדתי להתפרנס בכבוד.

היה לי קושי אדיר לצאת מעולם הזנות והאלכוהול, אבל הילדה העניקה לי כוחות, תקווה וכח להמשיך. כעבור שנה עוד ילד נולד לי, בן. עצוב שזה בדרך הזאת אבל כך התחילה הצמיחה. נוצרת משפחה כשבבית יש הרבה שמחה, אהבה וחום.

התחלתי להתחבר עם אמהות אחרות ולהיפתח וזה הוביל לעוד דברים. הילדים העניקו לי כוחות, הנפש התחילה להתמלא במשהו טהור ואמיתי. לקום ולהיבנות מחדש זו עבודה קשה. גם הדיבור על זה מסייע לי להחלים.

עברתי טיפול פסיכולוגי. בהתחלה הייתה בי חשדנות כלפי הפסיכולוגית, אבל הפסיכולוגית התגלתה כדמות אימהית, מעבר לפסיכולוגית. העבודה הייתה קשה מאד אך לא ויתרתי. ברגעי שבירה אספתי את עצמי והמשכתי הלאה. במשך הזמן, הכרתי אדם שהפך להיות חלק מהמשפחה אך לא גר איתנו. הוא לקח תחת חסותו את הילדים שלי ואני מוקירה לו תודה עד היום. הוא נפטר לפני חמש שנים. לאחר מכן הכרתי אדם שגם קיבל אותי כפי שאני, ללא שיפוט. קוראים לו חיים – הוא העניק לי גם חיים. איתו למדתי מה זו זוגיות, איך מתנהלים בתוך זוגיות. היו הרבה מריבות, בדיקת גבולות ואמון. חיים לימד אותי מה זו זוגיות, חגים, קידוש, הוא האמין בי. הוא מלווה אותי לטיפול הפסיכולוגי, הוא אדם מדהים שלקח בחורה עם עבר לא פשוט. אנחנו חשופים להתנכלויות ולשיח מאחורי הגב.

כבר 11 שנים אני נקייה מעולם הזנות ומאלכוהול ויש בי הודיה גדולה לבורא עולם. כתבתי פוסט בפייסבוק על סיפור חיי, מתוך רצון לצמיחה והעברת מסר חשוב וחד שזו מלחמה שווה וראויה. לא חיקיתי לאור שבקצה המנהרה אלא לקחתי פנס והארתי את החשיכה. המטרה שלי היא לתת תקווה לנפשות שמרגישות אבודות. אני מגיעה ממקום מאד נמוך ויכולה להציע כוחות וכלים שרכשתי עם ההתמודדות. אני ממשיכה הלאה בכל הכוח והאמונה.

הרצון שלי הוא לעזור לכמה שיותר נשים, ילדים, לצאת מהמעגל הזה ולתת להם כוח ואמונה שהם יכולים לבנות חיים חדשים וטובים".

פאנל צוות מתכנן, יוזם ומוביל יום עיון.

